neen, maar geleden gelijk nooit één onzer geleden heeft, onder het drukken op heel zijn existentie als Middelaar van den toorn Gods.

En dat onze Catechismus hier niet fantaseert, maar schriftuurlijk spreekt, ziet ge met eigen oogen, zoodra ge de orakeltaal van het diepste mysterie in Phil. 2 voor u neemt: „Die, in de gestaltenisse Gods zijnde, het geen roof heeft geacht, Gode even gelijk te zijn maar heeft zich zelven *vernietigd*, de gestaltenis eens *dienstknechts* aangenomen hebbende, en is den *menschen* gelijk geworden". En als mensch in deze zelfvernietiging verschenen, heeft onze Middellaar zich toen nogmaals *vernederd* door *gehoorzaam* te worden, om die gehoorzaamheid te voleinden tot in den dood aan het Kruis.

Het Kruis komt niet als een vreemde smart bij het leven van uw Jezus bij. Het Kruis is slechts het uiterste eindpunt van den weg des lijdens, dien hij zelf door zijn menschwording intrad. Het Kruis is, als we ons zoo mogen uitdrukken, het uiterste gevolg van de Vleeschwording van het Woord. Het komen van den Zone Gods tot ons geslacht moest in het eind vanzelf op het Kruis van Golgotha uitloopen.

Maar niet bij dit Kruis eerst *begon* dat lijden. Zijn lijden is niet het lijden van één dag, maar het lijden van heel zijn leven op aarde geweest. En dat lijden kwam op, niet uit wat menschen hem aandeden, maar uit wat hij voor ons menschen deed.

In het mysterie der Goddelijke liefde zelf, *dat hij den menschen is gelijk geworden*, was geen andere aardsche existentie denkbaar dan een existentie in druk en zelfbenauwing, een existentie van den *Man van Smarten*, een existentie die met het lijden één was.

Voor ons is zelfverloochening de heroïeke daad van zelfoverwinning, waardoor we geestelijk winnen aan kracht en iets van het eeuwige leven indrinken. En bij ons *kan* dit zoo zijn, en *is* het zoo, omdat boven ons onze God staat, en onze zelfverloochening steeds gevolgd wordt door een onszelf terugvinden, en dan o, zooveel rijker terugvinden, in onzen God.

Bij ons is de verloochening van onszelf het prijsgeven van een valsche ik-heid, die zich tusschen ons en onzen God had geplaatst. Dat *ik* wil altoos hoog en hooger, tot het zoo hoog wordt, dat het zich als een muur tusschen ons en onzen God verheft. En dan *zijn* we in ons ik, o, zoo rijk, maar in onzen God, o, zoo arm. Want dan is ons *ik* ons middenpunt geworden, en hebben we het middenpunt van ons leven, dat alleen in God zijn kan, verloren.

Bij ons is daarom de verloochening van onszelf het met volle geloofskracht neerwerpen van dien muur, die onzen God aan ons oog onttrok. En als die muur valt, dan is *ons* valsche *ik* te niet gedaan, en zien we onzen God weer, en zijn we in de genieting van zielsgemeenschap met onzen God zoo overgelukkig.

Nu kon van zelfverloochening in dien zin bij Jezus geen sprake zijn. In hem was het valsche *ik* nooit opgekomen. In hem was nooit anders dan het eeuwige, heilige ik, dat in heilige liefde met zijn God één was. Hij was in de gestaltenisse Gods. Het middenpunt van zijn existentie lag voor den Zone Gods niet buiten, noch boven Hem, maar Hij droeg het in zich-zelf. Zelfverloochening in den zin, waarin ze ons ten plicht gesteld is, was bij den Zone Gods ondenkbaar.

Dat de Zone Gods mensch, het eeuwige Woord vleesch werd, was geen zelfverloochening, maar zelfvernietiging. Een uitgaan niet uit het lage om tot het hooge op te klimmen, maar een uitgaan uit het hooge, om in het lage zich-zelf te vernederen.

Het was een zelfberooving, een zelfontlediging, een zelfvernietiging. Een verlaten en prijsgeven van de heerlijkheid, om ons, in onzen noodstand, tot aan onze ziel te naderen. En daartoe een verzinken in de ellende, die ons onze zonde berokkend had.

Niet een indalen van het Beeld Gods in het creatuur, dat naar dat beeld geschapen was, maar een indringen in de gebroken gestalte van dat creatuurlijke beeld, om er de brokstukken en scherven weer van saâm te lezen, en de gelijkenis van dit beeld in den mensch te herstellen.

Hij zweeft niet als de heerlijke en heilige over de wateren onzer ellende, maar dook er in en dompelt er zich in onder, om uit de diepte dier wateren ons weer op te trekken in het licht.

Hij was niet maar de vriend der menschen, die de melaatschen nadert om hen te reinigen, maar de openbaring der zich-zelf vernietigende liefde, die zelf in onze melaatschheid ingaat, om, als mensch in staat van vernedering óns in onzen staat van vernedering te kunnen aangrijpen en te redden.

Onbewust volbracht, zou dit voor Jezus geen ander lijden met zich hebben gebracht, dan ons onze vernedering ondergaan doet. Maar bij Jezus greep deze zelfvernietiging in klare bewustheid plaats. Willig ging hij er toe over. En toen hij, onzer een geworden, in zijn menschelijk bewustzijn opwaakte, voelde hij als de Heilige al 't onheilige, waarvan heel ons menschelijk leven, dat hem omringde, doorwoeld was. Dat onheilige kon hij niet van zich zetten, niet ignoreeren, niet vergeten. Het drong op hem aan uit alle menschelijk leven, waarmee hij in aanraking kwam. Hij ontwaarde het niet maar in de verte, maar hij voelde het steeds om zich. En toch ontweek hij het niet, maar drong er steeds dieper in. Hoe dieper hij er indrong, hoe meer het hem geestelijk pijn deed. En dit lijden dat de heilige bij elke aanraking met het onheilige ervaart, *droeg* Jezus niet maar, doch hij *zocht* het. Hij dronk het, uit liefde voor het verlorene, van dag tot dag met volle teugen in. Het verliet hem nooit. Hij vond het terug bij elke ontmoeting, het vervolgde hem bij elke schrede op den weg, waarlangs hij het land doortoog. En op dit onheilige voelde hij, hij alleen in volle mate, altoos het daarop neerdalen van den toorn Gods.

Nooit de zonde, nooit het onheilige als enkel abnormaal levensverschijnsel, maar altoos die zonde, dat onheilige, als de demonische macht, en omdat die macht demonisch was, Gods toorn in zijn heiligheid er tegen ingaande.

En die smart der zonde droeg uw Jezus niet in een staat van menschelijke verheerlijking, maar in een staat van menschelijke vernedering. *Ons* vleesch, *ons* bloed had hij aangenomen. Hij verscheen niet als Adam in het paradijs, maar met ons verzonken in onze ellende, om in die ellende ons nabij te komen en ons te kunnen aangrijpen. In verzwakten menschelijken toestand stond hij tegenover dat ontzettend probleem van zonde en ellende. De heerlijkheid zou wel komen. Op Thabor heeft ze een oogenblik hem doorglanst. Maar al de dagen van zijn leven op aarde heeft hij die heerlijkheid gedorst, en heeft hij in staat van vernedering dat lijden van het onheilige op zich voelen aanstormen. Hij heeft er niet maar bij tijden met zijn gedachten zich in verdiept, om 't dan weer te vergeten en adem te halen. Neen, al de dagen van zijn leven op aarde heeft Jezus het van den morgen tot den avond doorleden, en er in zijn nachten mee geworsteld. Gethsemané was de bangste openbaring van dit lijden. Maar dit Gethsemané wierp zijn donkere stralen steeds vooruit in heel zijn menschelijke existentie. Met het hooge zelfbewustzijn: Ik ben de Zone Gods, en met het volkomen besef van het heilige dat in hem heerschte, heeft hij de bange tegenstelling tusschen dat heilige in zich en dat onheilige om zich, al de dagen zijns levens niet maar ingedacht, maar geduld, doorzwoegd en geleden.

De donkere schaduw kwam reeds bij de Kribbe over hem, en is vóór de dagen van zijn Verrijzenis nooit van boven zijn levensweg opgetrokken. De star die achter die donkere wolk blonk, is wel nooit voor hem ondergegaan. De straal van de liefde des Vaders is steeds voor hem door die donkere wolk heengebroken. Maar onder die donkere wolk is Jezus al de dagen zijns levens op de aarde doorgegaan. Hij had zichzelven vernietigd, en steeds *voelde* hij zich in zichzelven vernietigd. Een bange smart die hem nooit verliet, noch kon verlaten. Altoos die spanning van de zonde die om hem was, en van den toorn Gods die er op rustte.

Een door geen onzer ooit begrepen lijden. Wij zijn er te onheilig voor. En wel een lijden, waarvan hij zich elk oogenblik kon onttrekken.

Maar dat juist heeft Jezus *niet* gewild.

Wel in de bangheid zijner ziele een: Vader, laat dezen drinkbeker van mij voorbijgaan! Maar altoos met het besluit der zelfvernietigende berusting: Niet mijn wil, maar Uw wil geschiede! Een bede, in Gethsemané, dat zijn jongeren het beluisteren konden, hem uit de ziel geperst, maar hoe dikwijls niet reeds vooraf in bangen nacht of stille eenzaamheid ontwrongen aan zijn aangegrepen zielsbesef.

Al de dagen zijns levens op deze aarde!

Amsterdam, 20 Maart 1908.

Het slot van het rapport der Bolswardsche classis luidt aldus:

Inderdaad kan niet worden ontkend, dat, indien de inwendige roeping voor de rechte bediening van het Woord noodzakelijk is, de kerk zich, *voorzoover dit in haar vermogen is*, heeft te vergewissen, dat deze inwendige roeping bij hare Dienaren aanwezig is. Het gezegde van Calvijn, dat de kerk hiervan niet getuigen kan, strijdt hiermede niet, doch berust slechts op den algemeenen regel, dat de kerk over het innerlijke niet oordeelt; maar deze regel wil immers niet zeggen, dat de kerk zich van *alle* onderzoek naar en oordeel over geestelijke dingen onthoudt, maar alleen, dat de kerk hierover slechts oordeelt, voor zoover zij dit kan, d.i. naar belijdenis en wandel. Zoo geschiedt het bij de toelating tot het heilig avondmaal, zoo is daarom ook de goede regel bij de toelating tot den dienst des Woords.

Inderdaad wordt deze regel dan ook in onze kerken gevolgd: volgens de boven gegeven verklaring wordt in de eerste vraag van het bevestigingsformulier, het getuigenis van den persoon zelven aangaande deze inwendige roeping gevraagd; en wat den wandel aangaat, moet voor het preparatoir examen een testimonium aangaande de academische loopbaan van den examinandus aanwezig zijn, waarin in den regel ook voorkomt eene zinsnede alsdeze: „dat hij blijken heeft gegeven" (natuurlijk door zijn wandel) „van den ernst zijner begeerte om tot de bediening des Woords te mogen komen".

Uit het voorgaande blijkt dus, dat, ook zonder een opzettelijk onderzoek naar bovenbedoelde beweegredenen, onze kerken zich, voorzoover zij dit kunnen, dat is uit belijdenis en wandel, vergewissen aangaande het al of niet aanwezig zijn eener inwendige roeping. Dit sluit echter nog de vraag niet uit, of het ook wenschelijk kan zijn, dit onderzoek eenigermate uit te breiden.

Op die vraag nu meent Uwe commissie toe stemmend te moeten antwoorden. Al moet ongetwijfeld met Voetius worden erkend, dat in genoemde eerste vraag het onderzoek naar de inwendige roeping ligt opgesloten, de mogelijkheid moet worden toegegeven, dat er personen kunnen zijn, die, door oppervlakkige lezing, dit in die vraag niet vinden. Men mag hierbij met name het oog niet sluiten voor het gevaar van formalisme, waardoor kerken, die in een vrij geregelden toestand leven, lichtelijk worden bedreigd; m. a. w. voor dit gevaar, dat sommigen zullen gaan meenen, dat, indien in uitwendigen formeelen zin alles goed loopt, ook alle dingen in orde zijn; en dat dus ook, zoo iemand op uitwendig wettige wijze eene roeping ontving, dit voldoende bewijs is dat hij van Godszelven tot dezen Dienst is geroepen. Hierom scheen het Uwe commissie wenschelijk, het onderzoek naar de inwendige roeping eenigermate aan te vullen.

Alleen moet men dan wel verstaan, met welke bedoeling dit geschiedt. De bedoeling kan en mag niet zijn, te onderzoeken of iemand op recht is in wat hij belijdt, door b.v. een verslag te vragen, hoe hij er toe kwam naar den Dienst te staan enz. en dan te gaan keuren, of dit alles het rechte en ware is; dit zou zijn een willen oordeelen over het innerlijke en zou of tot niets of tot grenzenlooze willekeur leiden. De bedoeling mag enkel wezen om tot meerdere zekerheid het onderzoek naar de inwendige roeping zoodanig aan te vullen, dat het gevaar voor misverstand tot een minimum worde herleid. Uwe commissie stelt daarom voor, eene door de Classis vastgestelde vraag te doen, die met een enkel „ja" kan worden beantwoord, daar zoo alleen alle willekeur en alle pogen om over het verborgene te oordeelen, wordt afgesneden, en zoo tevens, mits de vraag duidelijk zij, de Classis in dezen al die zekerheid verkrijgt, die zij ooit *kan* hebben.

De quaestie, hoe zulk een vraag zou moeten luiden, wordt beantwoord door een onderzoek naar het wezen en de openbaringen der inwendige roeping zelve. Volgens Voetius wordt deze gekend aan een standvastigen aandrang en begeerte om Christus in dit werk te dienen, zielen te winnen en tot Christus en de zaligheid toe te brengen, wat dan staat tegenover alle zoeken van het ambt uit vleeschelijke overwegingen. In aansluiting hieraan zou men bedoelde vraag aldus kunnen formuleeren: „Is het Uwe ernstige begeerte, Christus in het Woord te dienen, en alzoo Zijne gemeente te bouwen en de eere Gods te bevorderen?" Deze vraag zou dan zijn te stellen bij het praeparatoir examen in aansluiting aan het besluit van de Arnhemsche Synode. Het ligt trouwens in den aard der zaak, bij het praeparatoir examen, waar de candidaat zijne begeerte toont om tot den Dienst te worden toegelaten, aanstonds te onderzoeken, of deze begeerte uit de rechte motieven opkomt. Ten slotte zou het wenschelijk zijn, den examinandus van te voren kennis te geven, dat deze vraag hem zal worden gesteld, opdat hij gelegenheid hebbe, ze van te voren te overleggen en zich op het antwoord voor te bereiden.

Het *resultaat* van het voorafgaande vat Uwe commissie saam in het volgende *voorstel*: „De Classis Bolsward der Gereformeerde Kerken, vergaderd te Bolsward den 20 November 1907, besluit:

10. Dat voortaan bij het praeparatoir examen aan den examinandus de vraag zal worden gesteld: „Is het Uwe ernstige begeerte, Christus in het Woord te dienen, en alzoo Zijne gemeente te bouwen en de eere Gods te bevorderen".

20. Dat aan deputaten ad examina wordt opgedragen, den examinandus minstens 14 dagen vóór het examen mede te deelen, dat deze vraag hem zal worden gesteld".

En hiermede, eerwaarde vergadering, meent Uwe commissie hare opdracht te hebben vervuld. Zij hoopt eene oplossing te hebben aangeboden, die U aannemelijk zal kunnen schijnen en, indien dit ook niet, dan althans U al die inlichtingen te hebben verstrekt, die U voor het nemen eener beslissing in deze zaak noodig zullen zijn.

Het vraagstuk, dat hier aan de orde is gesteld, is zeer zeker van hoog belang.

Dat de uitwendige (kerkelijke) roeping ook gepaard moet gaan met een inwendige roeping, is volkomen terecht door onze beste theologen vastgehouden, ook al hebben ze er steeds tegen gewaarschuwd, om die „inwendige roeping" niet te beschouwen als een soort hoorbare stem uit den hemel, of te laten saamvallen met de bekeering. De bekeering kan de inwendige roeping niet zijn, omdat dan alle bekeerden tot het ambt zouden geroepen wezen. En de hoorbare stem uit den hemel behoort tot de bedeeling der wonderen, die voorbij is gegaan. Volkomen terecht stelt daarom het rapport, dat die inwendige roeping, hoe moeilijk ze ook in formuleering te brengen valt, in hoofdzaak daaruit blijken moet, of iemand van zijn jeugd af een werkelijke begeerte in zijn hart gevoeld heeft, om God den Heere in het ambt te dienen. Zeer zeker is die begeerte niet altijd een bewijs voor de waarachtigheid dezer roeping. Wanneer God duidelijk toont, dat de middelen en wegen om deze begeerte te vervullen, ontbreken, dan ligt daarin wel een vingerwijzing, dat die begeerte niet door God gewerkt is. Ze kan ook uit ons eigen hart voortkomen, en te zeker kan men daarop dus niet afgaan. Maar wanneer èn de innerlijke begeerte der ziel èn de uiterlijke middelen overeenstemmen, dan ligt daarin zeker wel een aanwijzing voor het eigen hart, dat God de Heere tot het ambt ons geroepen heeft.

Dat op dit mystieke element nadruk wordt gelegd in dit rapport, achten we daarom een uitnemende zaak. Al is het gevaar in onze dagen niet zoo heel groot, dat jonge mannen het predikambt begeeren zullen om eer of geldgewin, toch kunnen er motieven genoeg wezen, die de studie der theologie doen kiezen, zonder dat de innerlijke roeping aanwezig is. Begeerte van de ouders, gemakkelijkheid om kerkelijke beurzen te krijgen enz., kunnen er toe leiden, dat een jonge man zich voor het ambt voorbereidt, ook waar elk heiliger motief ontbreekt. En al is het natuurlijk mogelijk, dat op later leeftijd die heiliger aandrift nog komen kan, toch dreigt de Kerk steeds het gevaar, dat ze ambtsdragers zal krijgen, bij wie de heilige bezieling ontbreekt, en die hun ambt alleen als een broodwinning opvatten.

In hoeverre de Kerk zelve hiertegen maatregelen kan nemen, bespreken we een volgend maal.

Artikel XXXVI.

VII *(Slot)*.

De uiteenzetting, van wat onze vaderen met Artikel XXXVI bedoeld hebben, is hiermede ten einde gebracht.

Waarschijnlijk hebben de *Gereformeerde Kerk* en *Hollandia* gewacht, totdat we aan het einde onzer bespreking waren, voordat ze ons antwoord gaven op de door ons gestelde vraag, of ze metterdaad met de opvatting onzer vaderen het eens zijn?

Mogen we thans in bescheidenheid op een antwoord aandringen?

Is onze historische voorstelling onjuist, dan zal het zeker niet veel moeite kosten, dit met historische actestukken aan te toonen. Kan men dit niet, blijkt daaruit, dat onze voorstelling wel juist was, dan dient ook klare wijn te worden geschonken, of men de Overheidstaak zóó opvat, als onze vaderen dit gedaan hebben en Artikel XXXVI in dien zin handhaven wil.

Zoo ja, dan hebben we vollen eerbied voor hun critiek op onze „afwijking" van het standpunt onzer vaderen. Zij zijn dan de „getrouwen", wij de „afgewekenen". En al schijnt het ons ondenkbaar, dat de historie zich ooit repeteeren zou en de Overheid in ons land terug zou keeren, tot wat onherroepelijk tot het verleden behoort, het eeresaluut weigert men niet aan de garde „qui meurt, mais ne se rend pas."

Erkent men echter, dat deze repristinatie een onmogelijkheid is; oordeelt men, dat de verhoudingen in het volksleven zoo geheel gewijzigd zijn, dat aan zulk een Overheidsroeping niet meer te denken valt; wil men een geheel andere oplossing van dit vraagstuk voor onzen tijd, laat men dan ook het verwijt van „ontrouw" niet langer tegen ons inbrengen en zich-zelf voorstellen als de eenigen, die nog trouw aan het standpunt onzer vaderen zijn.

Of op den duur Artikel XXXVI niet zal gewijzigd moeten worden om nog klaarder uit te drukken, wat de roeping der Overheid tegenover de Kerk is, is een vraag, die aan de toekomst kan worden overgelaten. Wat we ten slotte alleen nog wilden duidelijk maken, is, waarom dit Artikel, mits losgemaakt van de opvatting onzer vaderen, metterdaad een roeping der Overheid uitspreekt, waarmede ook wij nog van harte instemmen.

Artikel XXXVI onzer Belijdenis is ontstaan door de worsteling met het Anabaptisme. Dat Anabaptisme met zijn zondig dualisme maakte een absolute scheiding tusschen natuur en genade, tusschen het wereldlijke en het geestelijke, tusschen de Overheid en de Kerk. De Overheid was een wereldsche instelling, die, gelijk al wat tot de wereld behoorde, in het booze lag. Een goed christen mocht met de Overheid niets te maken hebben en zelfs geen Overheidsambt bekleeden. Met de Kerk had de Overheid zich dan ook niet in te laten; de taak der Overheid tegenover de Kerk was bloot negatief; de Overheid had ten opzichte van de Kerk *niets* te doen.

Daartegenover wordt nu in Artikel XXXVI beleden, vooreerst, dat de Overheid niet een menschelijk instituut is, maar door God is ingesteld; dat de Overheid al haar macht en gezag aan God ontleent en Gods Dienaresse is. En in de tweede plaats, dat de Overheid, omdat ze *Gods Dienaresse* op aarde is, wel degelijk een positieve taak heeft tegenover de Kerk, omdat ze de Kerk als instelling van Christus met eerbied en liefde te bejegenen, te beschermen en te handhaven heeft.

De Kerk van Christus schuilt toch niet alleen in het geestelijke weg, maar heeft ook een zichtbaren bestaansvorm, ze treedt op in het volksleven, ze heeft een eigen organisatie in de maatschappij, ze houdt publieke godsdienstoefeningen, ze heeft haar eigen bezittingen. Vandaar dat de Kerk wel met de Overheid in aanraking moet komen. De Overheid heeft toch de rechtsorde te handhaven, ze heeft voor de publieke veiligheid te zorgen, ze heeft de potestas architectonica om de verschillende rechtsverhoudingen te regelen. Ze heeft dit te doen voor het huwelijk, het gezin, de school, den arbeid, enz., en ze heeft dat ook te doen ten opzichte van de Kerk.

De Overheid heeft dat te doen door het publiek recht der Kerk te erkennen; ze mag in haar wetgeving de Kerk niet dwingen zich als een gewoon menschelijke vereeniging aan te dienen; ze mag de Kerk niet onderwerpen aan een juk, dat haar niet voegt. Zal de Kerk, als instelling van Christus, zich vrij en onbelemmerd in het volksleven kunnen ontwikkelen, dan moet de Overheid de Kerk in de eigenaardigheid van haar bestaanswijze eeren. Dat is de goddelijke roeping der Overheid tegenover de Kerk. En wat thans in Frankrijk geschiedt, waar de Overheid de Kerk dwingen wil zich als cultueele vereeniging aan te dienen, haar beroofd van haar wettig goed, en haar vervolgt en onderdrukt, is lijnrecht in strijd met wat naar Gods Woord de Overheid voor de Kerk schuldig is te doen.

Van een absolute scheiding tusschen Overheid en Kerk, zooals vroeger het anabaptisme dit wilde, en gelijk dit thans door het radicalisme gedreven wordt, willen ook wij daarom niets weten. Want zulk een scheiding komt feitelijk neer op een onderdrukken van de Kerk. Als Gods dienaresse heeft de Overheid de roeping, de Kerk juist te beschermen, haar te erkennen en voor haar veiligheid te waken. Mits deze bescherming altoos diene om de Kerk in haar zelfstandigheid en eigenaardigheid te handhaven, en nooit een middel worde, om de Kerk door die bescherming toch weer van de Overheid afhankelijk te maken, en aan haar wil te onderwerpen. Hoe vollediger de Overheid de zelfstandigheid der Kerk erkent, hoe beter ze voor de Kerk zorgt.

In dien zin opgevat, hebben we tegen Artikel XXXVI niet alleen geen bezwaar, maar beamen we het zelfs van harte. Met onze vaderen veroordeelen we daarin het wederdoopersche standpunt, en met hen belijden we, dat de Overheid wel een roeping heeft tegenover de Kerk, namelijk de roeping om de Kerk *te beschermen*.

Alleen we verschillen van onze vaderen in de manier en wijze, waarop die bescherming moet plaats vinden. We gelooven niet, dat de Overheid naar Gods Woord nog het *jus reformandi* heeft en de Kerk tot reformatie moet brengen. We gelooven niet, dat de Overheid het Koninkrijk van Christus heeft te bevorderen door de Kerk van Rome ten gronde te richten en de paapsche superstitiën te verbieden. We gelooven niet, dat de Overheid bij plakkaten heeft te gelasten, dat overal het zuivere evangelie zal worden gepredikt, en alle verkondigers van valsche leering in de publieke Kerk heeft af te zetten. We gelooven niet, dat de Overheid geroepen is, één Kerk als de ware te erkennen en door rechtstreeksche of zijdelingschen dwang hare onderdanen heeft te dwingen zich bij die Kerk te voegen op straffe van anders hun publieke rechten te verliezen en als „houthakkers en waterputters" te worden behandeld. We gelooven niet, dat dit de wille Gods is, omdat de Schrift onder de Nieuw-testamentische bedeeling die roeping aan de Overheid niet toekent en omdat de ervaring van eeuwen geleerd heeft, dat deze schijnbare *bescherming* altijd uitloopt op een knechting van de Kerk onder de Overheid.

Slechts één voorbeeld moge dit aantoonen.

Onze vaderen waren eenparig van oordeel, dat tot de taak der Overheid ook behoorde om de synodes der Kerk mede saam te roepen en daar zekere leiding te geven. In de Westminstersche Confessie staat met zoovele woorden, dat de Overheid, ten einde voor de zuiverheid der religie te waken, „macht heeft synodes saam te roepen, op die Synodes tegenwoordig te zijn, en toe te zien, dat al wat op die Synodes verhandeld wordt, overeenstemt met den wille Gods." (Cap. XXIII § 3). Eenig bewijs voor zulk een roeping der Overheid uit de Schrift is nooit geleverd en zeker ook moeilijk te leveren. Voor die Overheidsmacht beriep men zich dan ook gewoonlijk op wat de Byzantijnsche keizers hadden gedaan, alsof daaruit ooit een wet voor de Kerk ware af te leiden. Waartoe dat beginsel in de practijk geleid heeft, weet men uit de historie onzer vaderlandsche Kerk. Na 1619 kon geen generale Synode meer saamkomen, hoe broodnoodig dit ook was om de ketterij tegen te gaan, aangezien de Overheid het niet wilde. Zoo blijkt, hoe die overheidsbescherming, gelijk onze vaderen die opvatten, tot onherstelbare schade voor de Kerk is geweest. Ze heeft de Kerk steeds aan banden gelegd. Heel de historie onzer Kerk is één lange lijdensgeschiedenis geweest, waarboven als opschrift kon staan: wat de overheidsbescherming de Kerk aan geestelijke schade is komen te staan.

Onze vaderen zelf hebben dat ook wel gevoeld. Zoodra de Overheid van haar macht weer gebruik maakte, en in de rechten der Kerk ingreep, wisten ze beslist en fier genoeg voor de zelfstandigheid der Kerk op te komen. En als de Overheid zich dan bij die inmenging telkens beriep op het Oude Testament en op de macht die Calvijn te Genève aan de Overheid in kerkelijke zaken had toegekend, en daarmede schijnbaar als handhaafster van het rentschriftuurlijke en echt-Calvinistische beginsel optrad, dan gingen onze vaderen daarvoor niet uit den weg, maar wisten ze met klem van redenen de Overheid wel duidelijk te maken, dat het Oude Testament hier geen regel kan zijn, en dat in de Kerk niet de Overheid, maar alleen Christus als Koning te zeggen had.

Zoo worstelden feitelijk bij onze vaderen zelf deze twee beginselen tegen elkander, die, hoe ze ook getracht hebben die beide te verzoenen, metterdaad onverzoenlijk zijn. Het jus reformandi kenden ze aan de Overheid toe, en zoolang de Overheid daarvan gebruik maakte om paapsche priesters te ontslaan uit den dienst der Kerk en daarvoor in de plaats Gereformeerde predikanten aan te stellen, juichten ze dit toe. Maar als dezelfde Overheid, formeel met hetzelfde recht, Gereformeerde predikanten afzette en ze door Arminiaansche vervving, dan hielden dieselfde vaderen staande, niet, dat de Overheid een verkeerd gebruik maakte van haar macht, maar dat de Overheid geen *recht* had om predikanten aan te stellen of af te zetten, want dat dit alleen aan de Kerk zelve toekwam.

Geleerd door de les der historie, handhaven we het echt Gereformeerd beginsel, wijl aan de Schrift ontleend, van de zelfstandigheid en vrijheid der Kerk. Dat is voor ons de absolute maatstaf, waarnaar alle bescherming der Overheid moet beoordeeld worden. En elke bescherming, hulp of steun der Overheid, die hoe of op wat manier ook, aan de vrijheid der Kerk zou te kort doen, wijzen we daarom onverbiddelijk af. Voor ons is de vrijheid en zelfstandigheid der Kerk het eerste en het hoogste goed, en de bescherming der Overheid mag nooit anders dienen, dan om de Kerk bij die vrijheid te bewaren en te handhaven.

In dien zin belijden ook wij, dat de Overheid de hand heeft te houden of te handhaven heeft den heiligen Kerkdienst, het Koninkrijk van Christus heeft te bevorderen en het Evangelie overal heeft te doen prediken. Al zouden we tot wering van misverstand wellicht andere woorden hebben gekozen en althans beslister nog hebben willen uitdrukken, dat de Overheid hierbij nooit inbreuk mag maken op de vrijheid der Kerk, toch kunnen ze, mits in Schriftuurlijken zin verstaan, voor ons geen bezwaar opleveren. De Overheid heeft metterdaad den Kerkedienst te beschermen, en ze doet dat ook thans nog door al wat dien dienst storen of verhinderen kan, bij de wet te verbieden en te straffen. Ze heeft het Koninkrijk van Christus te doen vorderen, door de prediking van het Evangelie ongestoord en onverlet te laten voortgaan. En ze heeft overal het Evangelie te doen prediken, niet door zelf de predikers aan te stellen, wat naar Gods Woord en de Belijdenis haar niet toekomt, maar door overal, waar die prediking nog niet plaats vindt, zooals in onze kolonien, de zending te beschermen, te steunen en te helpen. Een Overheid, die moskeeën sticht voor de Mohamedanen, maar aan de zendelingen der Christelijke Kerk slechts noode vergunt het Evangelie te prediken onder de heidenen, doet juist het omgekeerde van wat de Christelijke Overheid naar Artikel XXXVI schuldig is te doen.

Natuurlijk is met deze enkele aanduidingen volstrekt niet de *geheele* taak der Overheid tegenover de Kerk volledig uitgedrukt; maar we wilden door deze enkele voorbeelden althans duidelijk maken, waarom en in welken zin we Artikel XXXVI, zooals het thans luidt, meenen te kunnen handhaven.

En indien ten slotte het verwijt ons treffen moet, dat we bij die opvatting van Artikel XXXVI ten deele ontrouw zijn geworden aan wat onze vaderen onder de roeping der Overheid hebben verstaan, dan sta daar tegenover, dat we van de erfenis, die ze ons nalaten, het heiligste en kostbaarste hebben bewaard, den strijd voor de vrijheid en de onafhankelijkheid van de Kerk, om alleen Christus als haar Koning te dienen.

Leestafel.

I. H. S. S. KUYPER. *Een half jaar in Amerika*. D. A. DAAMEN.

MEJ. KUYPER is een half jaar in Amerika geweest.

Zij was daar de gast van MRS. CAROLINE ATWATER, de Amerikaansche schrijfster, die zij, toen deze in 1900 ons land bezocht, behulpzaam is geweest bij het maken van studies voor een historischen roman. Van dien roman heeft zij onder den titel: „De Lelie van ons Voorstenhuis", in het *Standaard* feuilleton, een vertaling geleverd.

In het tijdschrift „Timotheus" heeft MEJ. KUYPER haar reis-indrukken in „Brieven uit Amerika" beschreven.

Haar *Een half jaar in Amerika* opgedragen aan Mrs. Caroline Atwater, is een omgewerkte en zéér vermeerderde herdruk van deze brieven, en bevat tevens haar opstel over: het *Kerkelijk leven* in Amerika, dat in „Ons Tijdschrift" een plaats vond.

Dit alles ligt nu in een, uit typographisch oogpunt, keurig uitgevoerd, fraai gebonden boek van 447 bladzijden voor ons.

De uitgever Daamen heeft er eer van.

Had ik reeds vroeger de brieven uit Amerika, toen zij in „Timotheus" stonden, met genoegen gelezen, nu ik ze hier in boekvorm voor mij had, heeft de herlezing nog grooter genoegen verschaft.

Het is toch metterdaad aan de schrijfster gelukt, ons een beeld bij te brengen van dat Amerika, wat zij zelf, in tegenstelling met het *materialistische*, als het *idealistisch* Amerika aanduidt.

„Het Amerika van Washington en Lincoln, van Longfellow en Motley — de sfeer van Roosevelt's *American ideals*."

Het boek leest, in vlotten stijl geschreven, allerprettigst.

Mej. Kuyper, die de gave bezit om menschen en dingen goed waar te nemen, weet het ook aardig te zeggen.

Het aantrekkelijke van dit boek zal voor zijn meeste lezers, evenals voor mij, zijn, dat het verplaatst in een vrijwel onbekende wereld.

Maar wat het, voor mij althans, daarbij bijzonder belangwekkend maakt is, dat het zoo is-subjectief is.

Telkens vernemen wij hoe de schrijfster dat alles nu vindt.

Schier geen bladzijde zonder een waardeeringsoordeel.

En dat geeft aan *Een half jaar in Amerika* zijn warmte, zijn innigheid. Zet er den stempel van de persoonlijkheid op.

Ge ziet er uit hoe al dat vreemde en nieuwe zich afspiegelt in het bewustzijn van een jonge, hollandsche Calviniste van onzen tijd.

Laat mij een passus mogen afschrijven.

„In de Sage Chapel laat men dan ook predikanten van allerlei kleur de diensten leiden.

Ik hoor er een uitstekend redenaar, die met zeer ware en mooie opmerkingen begint. In gloeiende termen gewaagt hij van den zin, tot vereenigen en verbroederen, die thans Christenen zooveel nader tot elkander brengt. Maar aan het slot dient hij ons nog even een kleine vermaning toe, dat in die algemeene broederschap nog niet zijn opgenomen.... de modernen. Dat die het toch ook zoo „goed meenen" en zoo veel goed doen.

Dat is een der adders, die hier onder het gras schuilen. In den hartstocht tot vereenigen ziet men eerst kleine, dan groote beginselverschillen over 't hoofd.

Het is goed, muren aftebreken, die menschenwerk zijn, maar wee de hand, die zonder oordeel des onderscheids ook grenzen ontbloot, die God bevolen heeft in stand te houden en te bewaken!" (p. 208).

Tot zoover Mej. Kuyper.

Deze en dergelijke uitlatingen acht ik daarom belangwekkend, omdat zij mij een blik gunnen in de wijze waarop de Amerikaansche toestanden reageeren in een bewustzijn tot welks inhoud, onder meer, behoort de overtuiging van het ongeoorloofde van de verflauwing der grenzen en van het plichtmatige van het de wacht houden bij het beginsel.

En hier kom nog iets bij. Deze en dergelijke uitlatingen wekken ook mijn sympathie voor het boek, omdat zij het maken tot een boek in mijn geest en naar mijn hart, tot een gereformeerd boek.

Ware ik „modern", ik zou, om iets te noemen, over dien „adder onder 't gras" op 208 mij ten zeerste verontwaardigen en misschien wel met een paar krachtige invectieven aan het adres van de „in enghartig dogmatisme bevangene", of zoo iets, het boek verstoord dichtslaan.

Nu ik echter niet „modern", ben, heeft: „Dat is een der adders, die hier onder het grasschuilt", op p. 208, mijn volle instemming en voel ik daarin verwantschap met de schrijfster en het stuk van Gedoofsovertuiging.

Nog een passus om te doen zien, hoe aan deze waarneemster, als ze *wil*, niets ontgaat; ook niet het contrast.

„Sommige kerken maken deze koren onzicht baar door ze achter een gordijntje te zetten. Maar als 't koor opstaat om te zingen, ziet men soms een gehele rij veeren en pluimen boven 't gordijntje uitsteken en op de maat van 't gezang heen en weer wiegelen". p. 196.

Velen zouden dát „niet eens hebben gezien". Moet je *kunnen* willen zien.

Zij verstaat die kunst en ziet nu dat heelmalle van het op de maat van 't gezangheen en weer wiegelen van veeren en pluimen, waarmee zich voor haar associeert de gedachte: „dameshoeden", die zij echter, van wege 't gordijntje, niet ziet, en welk in de maat meedoen van pluimen en veeren met het plechtig zingen van menschen dan zoo contrasteert.

Zeker, van de gave der kunst om dergelijke dingen te willen zien, kan 'n mensch in deze wereld voor zich zelf vaak last hebben. Maar toch is deze gave voor wie *amusant* willen schrijven, onmisbaar. En aan het bezit dezer gave bij zijn schrijfster dankt *Een half jaar in Amerika* dan ook zijn niet te onderschatten goede eigenschap van zijn lezers niet licht te vervelen.

Dit jongste werk van Mej. Kuyper komt mij voor het best geslaagde van al wat ik van haar gelezen heb.

Een boek van kleurigheid en fleurigheid als van lente.

Een amusant boek.

Een boek dat er in onze christelijke, onze zuiver-christelijke leeuur, wezen mag.

---

2. J. C. Sikkel, Dienaar des Woords te Amsterdam. *Het vruchtdragend Tarwegraan.* Leerrede over Johannes XII, vs. 20—33. *Amsterdam.* H. A. van Bottenburg. 1908.

Deze leerrede is door Ds. Sikkel uitgesproken in de Ruimkerk te Amsterdam, op Zondag 1 Maart 1908, na vijf en-twintigjarige ambtsbediening.

Ds. H. Schokking zegt in zijn bijdrage voor het *Gedenkboek* ter gelegenheid van Ds. Hoedemaker's 40 jarige ambtsbediening, dat ouderwetsche gemeenteleden niet veel ophebben met een intreepreek. Men zou dit ook kunnen uitbreiden tot gelegenheidspreek in het algemeen.

Toch zijn er gelegenheidspreeken waarbij het wenschelijk zou wezen, dat die ouderwetsche gemeenteleden dan maar eens een uitzondering maakten.

Wenschelijk voor hen zelf.

En onder die kategorie van gelegenheidspreeken behoort ook deze hier door mij aan te kondigen preek van Sikkel.

„Bij machtiger geesten dan de doorsneepredikers kunnen zijn, zal immers de verhevenheid van 't oogenblik al hunne gaven in actie brengen."

Aldus in het reeds aangehaalde werk Ds. Schokking.

Welnu, bij Ds. Sikkel die, naar mijn bescheiden meening, een machtiger geest dan de doorsnee-prediker is, heeft dit laatste geval zich voorgedaan.

Metterdaad heeft deze begaafde prediker in die leerrede op 1 Maart al zijn gaven in actie gebracht.

Het getuigt van fijnen takt in die gedachtenisrede, dat de prediker — anders dan een „doorsneeprediker" zoo licht doet — er betrekkelijk weinig van zich zelf in spreekt.

Op 1 Maart ving in de Amsterdamsche Gemeente de gewone jaarlijksche „lijdensprediking" aan.

Sikkel nu hield den aangewezen tekst.

Uit den tekst heeft hij gegrepen de gedachte van het tarwegraan, in vs. 24.

Rijk en diep en zoo als Ds. Sikkel dat verstaat, is de toelichting deze gedachte; metterdaad een openen van het Woord.

En als hij haar dan gaat toepassen, biedt dit hem tevens de gelegenheid om te gedenken en te doen gedenken.

Te gedenken wat hij mocht spreken en leeren en schrijven in de Gemeenten van *Biesslinge, Hylaard, 's Gravenhage, Amsterdam.*

Kort, duidelijk, ootmoedig en dankbaar.

Een stuk van den strijd van ons gereformeerde volk op kerkelijk, sociaal en politiek gebied.

Men lese deze leerrede.

Een opbouwend woord, ook opbouwend voor onze dankbaarheid aan God die ons dezen medestrijder en medearbeider heeft geschonken.

3 H. van Dijk. Geref. Pred. te *Zwammerdam. De Lampe des Woords.*

I. Twaalf Schriftoverdenkingen voor Leeskerk en Huisgezin. Uitgever J. Wristers, Utrecht.

De titels zijn: 1. De eerste Diakenen (Hand. 6 : 1—6); 2. Bekeering van Saulus (Hand. 9 : 1—9); 3. De kreupelgeborene van Lystre (Hand. 14 : 8—12); 4. Morgenstond en nacht (Hervorming) (Jes. 21 : 11, 12); 5. De Lofzang van Maria (Luc. 1 : 46—55); 6. De Lofzang van Zacharias (Luc. 1 : 67—79); 7. Gods liefde tot de wereld (Kerstfeest) (Joh. 3 : 16); 8. Het ontwaakte zwaard (Zach. 13 : 7); 9. Buiten de poorte (Hebr. 13 : 10—16); 10. Jezus graf en onze graven (Matth. 27 : 61); 11. Van U mijn lof (Paschen); 12. Blijf met ons.

Deze meditatiën laten zich met stichting lezen, en vooral aan onze leeskerken kan ik ze van harte aanbevelen.

Vereenigingsleven.

ONZE JONGELINGEN.

VIII.

Hoe geheel anders dan wat we in ons vorig artikel aanhaalden uit de verslagen van Groningen en Overijsel, klinkt wat men uit Friesland meedeelt:

Ons ledental ging ook dit jaar flink vooruit: het steeg tot 108. Dank zij gestadige propaganda in den Zuidoosthoek kwamen de jongste aansluitingen in hoofdzaak vandaar. Dus begint zich onze hoop eenigermate te realiseeren. De Z.O.-hoek was steeds onze zwakke plek; zoo gaarne zouden we ook onze Bondsvrienden daar zeilen, opdat ook door de J. V. ingewerkt zou kunnen worden op het inderdaad berucht: Zuid-Oostelijk Friesland.

Natuurlijk gaat uitbreiding van Ringental met de toename van Vereenigingen gepaard. Reeds steeg het getal tot 20. Een paar dier Ringen dienen wel is waar nog een paar Vereenigingen meer in zich op te nemen om krachtig te kunnen werken, doch over 't algemeen zijn de Friesche Ringen behoorlijk georganiseerd en maken heusch deel uit van de Bondsorganisatie.

Het jaarlijksch rapport over den arbeid der Ringen op hunne vergaderingen wees op verrassende resultaten. De Afdeeling meent door te moeten gaan op den ingeslagen weg en telken jare den Ringarbeid in rapport te moeten brengen, ten einde zoo mogelijk den een van den ander te doen leeren....

Zoo ziet men, dat er voor de organisatie van Gereformeerde Jongelingen nog heel wat te doen is, ook in de provincien, waar de toestand het meest gunstig is.

Maar we noemden als een der oorzaken van den bloei van den *Gereformeerden Bond* ook het dagelijks orgaan waarover hij beschikt, n.l. het *Gereformeerd Jongelingsblad*, dat met zijn oplage van 7300 exemplaren — voor 9777 leden — inderdaad wel geschikt is om invloed te kunnen uitoefenen.

En de invloed dien het in werkelijkheid uit oefent, is zeer zeker niet gering. Het blad weet *leiding* te geven, niet alleen voor wat betreft de organisatie en het optreden naar buiten van de Vereenigingen, maar veel meer nog — en daar komt het voornamelijk op aan — voor den inwendigen dienst, voor de wijze waarop de Vereenigingen haar hoofddoel trachten te bereiken: „overeenkomstig ons calvinistisch volkskarakter werkzaam te zijn tot het doen kennen en belijden der Gereformeerde beginselen voor Kerk, Staat en Maatschappij".

Het is alleszins te prijzen, dat dit flinke weekblad, hetwelk voor het meerendeel der nummers 8 pagina's tekst geeft, slechts.... *f* 1 per jaar kost voor aangesloten vereenigingen, en maar *f* 1.50 voor alle anderen.

Niettegenstaande dezen lagen prijs kan men toch nog een niet te versmaden winst maken, zooals blijkt uit het financieel verslag over 1906, dat een voordeelig saldo aanwijst van *f* 556,41.

Veel zou er nog van „Onze Jongelingen" in het algemeen, en van onze Gereformeerde Jongelingen in het bijzonder, zijn te zeggen. Maar de bedoeling van deze weinige artikelen over het leven en streven der Jongelingsvereenigingen was slechts, een *overzicht* over haren niet genoeg te waardeeren arbeid te geven. We hopen dat ons dit eenigermate gelukt is.

En als we dan thans onze reeks artikelen besluiten, dan doen we dat met het woord, dat de heer Van Oversteeg verleden jaar op den Bondsdag te Leeuwarden sprak, toen de jongelingen in zoo grooten getale opgekomen waren, dat één gebouw hen niet bevatten kon en ze dus met recht konden getuigen, dat ze tot twee heiren waren geworden.

Zijn woord luidde toen aldus:

Als wij nu in onze gedachten een 20 tal jaren teruggaan en ons herinneren, hoe in een der onaanzienlijke achterbuurten van Amsterdam, in een kil schoollokaal de jongelingen bijeenkwamen, bleek van de koude, timide over hetgeen zij gingen beginnen, en wij vergelijken dit met den toestand op heden, dan moeten wij dankbaar zijn, dat het God behaagd heeft, het mosterdzaadje te doen opwassen tot zulk een grooten boom, dat hij nu als het ware twee gronden noodig heeft. Daarom was het niet te veel gevraagd, toen wij straks verzochten te zingen:

„Springt op van vreugd, verheft Zijn lof".

Uit de Pers.

Ook onder de modernen wordt toch gevoeld, hoe in de vermenging van kunst en religie een zeer gevaarlijk element schuilt. Een ingezonden stuk in de *Hervorming* protesteert daarom tegen de kunstvoordracht van gewijde poezie, door Mevr. Holtrop van Gelder gegeven:

De godsdienstige bewustheid die »geen stichting heeft kunnen vinden" in de gewijde kunstavonden, »integendeel er pijnlijk door getroffen is", heeft naar het mij voorkomt, onbedriegelijk getuigd.

Van de kunst is gezegd dat zij weinig meer is dan schoone illusie! Dat geldt vooral van die kunst welke een karakter of een gemoedsstemming wil vertolken door persoonlijke weergave, m. a. w. tooneelspelkunst en declamatie. Hier is schijn in meer dan één zin! Zichzelf te kunnen loochenen en te kunnen kruipen in de huid van een ander, ziedaar een der eerste eischen die men aan een acteur of declamator stellen moet. Het moet zijn doel zijn den schijn van werkelijkheid te wekken. Het is b.v. geen kunst wanneer een jong meisje een kinderrol heeft te vervullen en reeds »goed" speelt wanneer zij zich geeft zooals zij is. Dat is natuur! Maar wanneer de brave en gemoedelijke Veltman, die geen vlieg kwaad zal doen en de rechtschapenheid zelve is, de rol van den doortrapten schavuit verrader zóó heeft gespeeld dat een»voudigen, den schijn voor werkelijkheid aanslende, in naam van recht en deugd hem te lijf willen, dan heeft hij kunst gegeven.

Ziehier nu een reden tot ergernis voor de godsdienstige bewustheid bij de voordrachten van gewijde poëzie. Het heilige wordt *nagebootst*, wordt gegeven in een *schijn*. Daarvoor is het te hoog! De diep-vrome gestemdheid zal dientengevolge pijnlijk gekwetst worden, zoowel bij de Passiespelen te Oberammergau, als bij de *vertooning* van deemoed, schuldbesef en godsaanbidding in *Elkerlijck*, als bij het gebed op het tooneel in welk stuk dan ook. Zelfs een persoonlijkheid als Mevr. Holtrop—Van Gelder, die zich ongetwijfeld in ernstige stemming aan de voordrachten wijdt, geeft als declamatrice niet anders dan kunst, d. i. schijn, en voor een schijn is het hoog-heilige.... te heilig. De beoordeelaar K. scheef onlangs in de *Hervorming*: »de klaagprofetie van Jeremia b.v. werd uitgeroepen op een wijze, die sterk doed denken aan het hyperdramatische van het tooneel. Het was te schreierig, te karakteristiek klagerig. Het rickte te veel naar de planken". Veronderstel nu dat deze opmerking juist is, de declamatrice haar ter harte neemt en zij een volgende maal spreekt meer op intiemgodsdienstigen toon, is dan de zaak in orde? Dan heeft zij een beteren schijn aangenomen, maar schijn is het gebleven.

Maar er is nog iets anders. Het heilige is het waarachtige, de diepste realiteit, het puurste van het zielelceven zelf. Het heeft een eenige en zelfstandige waarde en is zoo rein, zoo het goddelijke zelf, dat elk welgestemd menschenhart er zich van zelf voor buigt. Wie zal het bosch dat in zijn lentedos te pralen staat, met guirlandes en lampions omhangen? Wie zal aan het hoog-heilige zelf nog een jiersmad aanbrengen om het voor menschen aantrekkelijk te maken?

Maar dat geschiedt bij de gewijde kunstavonden. Het is daar eigenlijk te doen om het het gewijde, en de kunst wordt er als ornament aan toegevorgd om anderen er voor te winnen. Is het heilige dan zelf daarvoor niet krachtig genoeg? vraagt het vrome gemoed ontsteld en geergerd. Non tali auxilio! Niet met dergelijke hulp! Het schoone van buitenaf op dergelijke wijze opgetellijk aan het heilige toegevoegd, is er een smet op, is er een verlaging van. Dat is een monsterverbond!

Niet dat het heilige en schoone onvereenigbare grootheden zouden zijn, maar het schoone heeft dan alleen, in verband met het heilige, recht van bestaan, wanneer de geestdrift in het heilige als vanzelf harmonische en schoone vormen schept (zooals b.v. de Psalmen). Als een vernisje er van buiten af opgelegd, vloekt het er tegen!

Misschien hebben de vroegere Calvinisten het wel instinctief gevoeld: het heilige is zichzelf genoeg, en hebben zij uit vrees van het heilige door het schoone te onteeren — zooals zij in de »Roomsche superstitie" opmerkten — het schoone onteerd door b.v. de banken in de afschuwelijke schavot-kleur te steken. Uit eerbied voor het heilige een minachting voor het schoone.

Zij kwamen op een dwaalweg! Maar ook zij die in onzen tijd het Protestantsch kerkgebouw opsieren met beschilderde raampjes, plaatjes en dergelijke, tot verhooging der stichting en tot stemming van het gemoed! Het meeste zinnelijk schoon — en welk schoon gaat niet door de zinnen? — is in het kerkgebouw hinderlijk voor de aanbidding in geest en in waarheid. Rustig moet de omgeving stemmen, maar niet er op aangelegd zijn om te treffen door schoonheid.

Het voordragen van gewijde poezie door een acteur of declamator van beroep, is m. i. een misgreep. En het antwoord op de vraag hoe het toch wel komt, dat zulke voordrachten, zelfs bij een haast volkomen kunstuiting als van Mevr. Holtrop, aan een innig godsdienstig gemoed geen verheffend en stichtelijk genot kunnen schenken, doch slechts ontstemming wekken en ergernis geven, moet m. i. vooral in de hierboven aangegeven richting worden gezocht.

Het bovenstaande is een poging — niet meer dan dat — om wat daarbij onbewust of halfbewust in zulk een gemoed zal omgaan, tot klaarheid en uitdrukking te brengen.

Er ligt in dit schrijven zooveel waarheid, er spreekt zulk een diepe opvatting van de religie uit, dat we dit getuigenis met hartelijke instemming overnemen.

God wil gediend worden *in waarheid* en *in geest* en daarom is elke nabootsing van het heilige niet anders dan een profanie.

Officieele Berichten.

Rijswijk, 5 Maart. Het was voor onzen scheidenden leeraar, Ds. E. Kropveld, op Donderdag 5 Maart een zangenamen avond. Eenige broeders hadden zich tot een commissie gevormd met het doel, Z.Eerw., namens leden, catechisanten en belangstellenden een aandenken aan te bieden. Een groote schare had 's avonds het kerkgebouw gevuld, toen even acht uur Ds. Kropveld en familie werd binnengeleid. Nadat de bijeenkomst door den voorzitter der commissie op de gebruikelijke wijze was geopend, werd door een der broeders een woord gesproken ter herinnering aan de jaren, welke Z.Eerw. in ons midden mocht zijn, en het vele, dat hij voor de gemeente heeft mogen doen. Aan het einde zijner rede overhandigde hij Z.Eerw. een sierlijk album, bevattende de namen der leden catechisanten en belangstellenden, terwijl tegelijk het aandenken werd onthuld, bestaande uit een prachtig buffet en hanglamp. Z.Eerw. was door zooveel blijken van gehechtheid zichtbaar ontroerd, en dankte de aanwezigen met bewogen stem, zeggende: „dit is van den Heere geschied en het is wonderlijk in onze oogen". Nadat nog enkele hartelijke woorden waren gesproken door het hoofd onzer Chr. school en door Ds. André van Schoonhoven, werd deze bijeenkomst gesloten met Psalmgezang en gebed. Na afloop werd door allen van de gelegenheid gebruik gemaakt om Ds. Kropveld en mevrouw de hand te drukken.

Buitenland

Frankrijk. Uit Madagascar.

Het schijnt dat er betere tijden voor de Zending op Madagascar zullen aanbreken. Althans een poging om op Madagascar zelf een demonstratie te doen plaats hebben ten gunste van de politiek, die door den gouverneur Augagneur gevolgd wordt, is jammerlijk mislukt. Het plan was om te Tananarivo op Kerstdag eene groote vergadering te houden, waarop eene resolutie moest aangenomen waarbij de vijandige gedragslijn van den gouverneur ten opzichte van de Zending werd goedgekeurd. De bekende advocaat en redacteur Thuillier zou daarbij eene redevoering uitspreken. De man werd echter ziek, zoodat de vergadering niet doorging. De Christenen uit de inboorlingen zagen daarin de hand Gods. Doch Thuillier herstelde en op Zondag 5 Januari werd de aangekondigde vergadering gehouden, die door 1500 menschen bijgewoond werd. Thuillier kwam nu met zijn rede, en betoogde dat de Zending schadelijk werkte, onpatriotisch was, enz. Ten slotte stelde hij de resolutie voor, waarbij adhesie betuigd werd aan het optreden van den te Parijs vertoevenden Gouverneur. Al de ambtenaren die in de zaal waren, stemden door middel van opstaan er voor. Een door zendelingen opgeleid doctor Ramisiray vertolkte hierop de rede van den advocaat in de Madagascische taal, en daarna werden de inboorlingen tot teeken van hunne instemming verzocht op te staan. Slechts drie mannen uit de groote massa voldeden hier aan. Men dacht dat de inboorlingen de zaak niet goed hadden begrepen en daarom legde Rimisiray nog eens uit, waarover het ging; doch daarna stonden wederom drie mannen op.

De inboorlingen, schoon niet tot de Christenen behoorende, wisten zeer goed wat zij gedaan hadden, want het drietal dat opgestaan was, werd zóó door hunne volksgenooten beschimpt en voor lafaards uitgescholden, dat de vergadering moest gesloten worden. Het telegram dat naar Parijs melden moest, dat er te Tanarivo eene groote demonstratie ten gunste van Augagneur had plaats gehad, bleef nu natuurlijk achterwege. Het is opmerkelijk, dat ook inboorlingen, die niet tot de Christenen te rekenen zijn, het optreden van den gouverneur zoo ondubbelzinnig afkeurden.

Aan de andere zijde schrijft de Fransche zendeling Ferrand, dat in zijn district lang niet zooveel scholen gesloten werden als verwacht werd. De helft van zijn scholen bleef behouden. Ook blijkt het, dat de vervolging de menschen eer *in*, dan uit de kerk drijft. Waar hij vroeger slechts 7 à 8 toehoorders kon vergaderen, daar zag hij er nu 25 à 30 opkomen. Ook worden de scholen trouwer bezocht.

Noorwegen. Een adres uit N. Amerika. Gebrek aan predikanten. Eene vrije Theologische faculteit.

Niet minder dan 311 professoren en predikanten der Noorweegsche Luthersche kerk in N. Amerika hebben zich met een schrijven gericht tot hunne moederkerk naar aanleiding van den strijd, die in Noorwegen tegen het modernisme gevoerd wordt. Dat schrijven luidt aldus: „Wij, die met zoovele hechte banden en vooral door de gemeenschappelijke Luthersche belijdenis met u verbonden zijn, en die met de echte goederen der Luthersche vrije kerk gezegend zijn, hebben de diepgevoelde behoefte het bij uwen waren strijd uit te spreken:

1. dat wij met groote zorg en groote smart waargenomen hebben, dat het fundament der Luthersche kerk en daarmede de grondwaarheden des Christendoms, als de leer van de Godheid van Christus, de ontvangenis van Christus uit den Heiligen Geest en de opstanding uit den doode, in toenemende mate in de Kerk van ons moederland geloochend worden;

2. dat wij van ganscher harte sympathiseeren met dat deel van het Noorweegsche kerkvolk, dat aan het ware Luthersche geloof vasthoudt; en

3. dat het ons gebed is tot God, dat de verrezen en ten hemel gevaren Heiland u de genade schenke, om met toenemende klaarheid en kracht manmoedig voor de instandhouding van het geloof te strijden, voor welken de heiligen verantwoordelijk zijn, en dat de grond is, op welken wij met Gods genade de kerk gebouwd hebben en nog bouwen, om aldus in staat te zijn de kerk van ons moederland uit het haar dreigend gevaar te redden.

Noorwegen dreigt gebrek aan predikanten te zullen krijgen. Er zijn daar een 600 predikantsplaatsen, doch in de laatste tien jaren waren er geen candidaten genoeg om de opengevallen plaatsen te bezetten. Wat is de oorzaak van het feit, dat steeds minder Noorweegsche jongelieden zich voorbereiden voor de dienst des Woords? In den regel kan men zeggen, dat naarmate het ongeloof toeneemt, ook de lust afneemt om in de Theologie te studeeren. De „Noorweegsche kerkelijke Courant" zegt echter, dat in Noorwegen het afnemen van het aantal studenten in de Godgeleerdheid zijn oorzaak heeft in de kerkorde van de Staatskerk en in den toestand der Theologische faculteit, waardoor de ouders der jongelieden en ook de jongelieden zelve, vreezen moeten, in handen te vallen van leeraars, welke in fundamenteele stukken van de belijdenis der kerk afwijken.

Dat pleit voor het Noorweegsche volk. Doch zou het niet te idealistisch voorgesteld zijn? Wij meenen van niet. Immers de geloovigen die de Luthersche belijdenis niet willen prijsgeven, hebben de handen ineengeslagen om eene vrije Theologische faculteit te stichten, die uitgaat van hen die op den bodem der Luthersche belijdenis staan. Het is zoo goed als zeker, dat deze faculteit tot stand komt, en men verzekert dat de sympathie voor een stichting die de „eigen hulp der kerk" genoemd wordt, groot is. Wij verwachten dat ook uit Noord-Amerika zedelijken financieele steun voor deze faculteit niet zal uitblijven.

Gemengd Nieuws.

Gesticht voor Melaatschen. Wij lezen in *De Wachter*:

In »The A. R. Presbyterian" deelt Mej. M. Alexander mede, van haar bezoek dat zij bracht aan het gesticht voor melaatschen te Bawa Lukham, twaalf mijlen van Sialkot, waaraan wij het volgende ontleenen:

In dit gesticht worden thans 30 patiënten verpleegd: 17 mannen, 10 vrouwen en 3 jongens. De patiënten zagen er goed uit, en waren bezig met den dagelijkschen arbeid. Zooals bekend is, vallen de door melaatschheid aangetaste leden van het lichaam af; de een mist een of meer vingers of teenen, een ander heeft den neus verloren, terwijl de huid grauw gekleurd is en gerimpeld. Een melaatsch lid is gevoelloos, zoodat het meermalen gebeurt dat deze ongelukkigen zich branden zonder het gewaar te worden dan door den reuk.

In dit gesticht waren een bruid en bruidegom, beide op jaren. De man was er al eenige jaren geweest; de vrouw betrekkelijk kort. Zij gevoelden betrekking op elkander en werden in het huwelijk verbonden. De vrouw had alle vingers verloren, maar was met de palmen der handen in staat om haar brood te bakken. De man had van zijne voeten niet meer dan stompen overgehouden, waarop hij zich voortbewoog op de wijze der vrouwen in China. Deze twee waren Christenen, maar het meerendeel zijn Mahommedanen en Hindoes. Met diep medelijden gevoelden zich de bezoekers, toen zij een blinden Hindu zagen en hem begonnen te vertellen van den Zaligmaker. Heftig ontstak zijn toorn en met luide stem preeg hij de goden der Hindoes en liet zich minachtend uit over Jezus. Hij zeide, dat zijne goden alles voor hem deden konden en wilden, en dat hij daarom geen behoefte aan Jezus had.

De drie jongens in dit gesticht verpleegd, zijn kinderen van melaatsche ouders, die ook in het gesticht zich bevinden. Verder zijn er nog onderscheiden kinderen, die niet door de melaatschheid zijn aangetast, maar de ouders kunnen er niet toe komen om deze kinderen vrijheid te geven zich elders te vestigen.

Een Indisch meisje is al veertien jaar in het gesticht werkzaam. Haar speciaal werk bestaat hierin, dat zij de hoofden rein moet houden. De melaatschheid heeft haar vooralnog niet aangetast.

De heer Ballantine, een der zendelingen, heeft opzicht over dit gesticht. De Engelsche regeering heeft een voldoende som gelds beschikbaar gesteld om voor den heer Ballantine en zijn gezin een woning te bouwen.

Onkunde in den Bijbel. Eenigen tijd geleden — zoo schrijft iemand in *The Epworth Herald* — werd in een der colleges een onderzoek ingesteld naar de kennis der H. Schrift bij de leerlingen der laatste twee jaren, de junior en de senior klas. De vragen waren opgesteld door vijf professoren, en terstond gegeven na de opening der lessen, zoodat er geen gelegenheid bestond om vooraf een en ander te onderzoeken.

De uitslag van dit examen was bedroefd. De vraag werd onwillekeurig gedaan: »Wat mag toch de oorzaak zijn, dat het opkomend geslacht zoo bitter weinig van den Bijbel afweet?« Op de vraag: wie waren de tollenaars? werden de volgende antwoorden gegeven: »Het waren menschen, die voorgaven, dat zij Christus liefhadden, en die geminacht werden, omdat zij in hun eerdienst te publiek waren. Tollenaars waren halve Joden, die daarom bitter gehaat werden. Zij maakten die secte uit, die Christus liefhad. Het waren menschen, die zoo genoemd worden, omdat ze beter gevoelen dan andere lieden. — Het waren Joden en ze werden gehaat omdat zij zondaren waren. — Het waren de publieke aanbidders.« Op de vraag: Welke zijn de historische boeken des Bijbels, gaf één ten antwoord: Genesis, de Psalmen, de Apostelen.

Eigenaardige antwoorden werden gegeven op de vraag: waarom werd Daniel in den leeuwenkuil geworpen? »Omdat hij een Christen was. — Ter oorzaak van zijne prediking. — Omdat hij het Woord van Christus predikte. — Zijn broeders wenschten hem te dooden en hij werd daar geplaatst voor veiligheid — (Bij de leeuwen voor veiligheid!) Omdat hij een maand lang drie maal daags bad. — Hij werd daar in geworpen om zijne misdaden. — Omdat hij Christus aanbad — Omdat hij weigerde wijn te drinken."

Een andere vraag: Wat is de beteekenis van het Pascha? werd beantwoord: »De tijd toen zij Christus doodden. — Het heeft betrekking op een oud Egyptisch feest. — Het doelt op een doodsengel, die op zekeren tijd over Israel vloog."

Sommigen wisten zelfs geen weg met de Wet der Tien Geboden. Een hunner verklaarde, dat men daaronder moest verstaan: de Tien Boeken van den Apostel Moses. Een ander schreef neer: De decaloog (de 10 wetwoorden) zijn de eerste tien boeken van het Nieuwe Testament.

Op de vraag: Wie was Barabbas? werden de volgende antwoorden gegeven: »Hij was een Joodsch schriftgeleerde, die het volk onthaalde — Hij was een van de vele dieven, die met Jezus gekruisigd werden. — Hij was een bekende hoogepriester bij de Romeinen. — Hij was een berucht man om zijne verdrijving. — Hij was een rijk man, die er openlijk voor uit kwam, dat hij niet in Jezus geloofde. — Hij was een schrikkelijke deugniet, die naast Jezus werd opgehangen toen deze gekruisigd werd«.

Onder anderen werd ook gevraagd: Hoe verkreeg Jacob zijns broeders eerstgeboorterecht? Ziehier de antwoorden: »Ter wille van zijn krachtige prediking. — Omdat zijn oude vader blind was. — Door aan Esau een kooksel te verkoopen, dat hij terug wilde nemen. — Jacob doodde een jong schaap en bracht het naar zijn broeder, die blind was. — Doordat hij boos werd en zijn broeder doodde. — Door een schapenvacht om te doen.

Iemand meende, dat de naam »geliefde discipel« niet aan Johannes maar aan Paulus gegeven was. Velen verklaarden, dat Jezus drie en dertig jaren niet op aarde had geleefd, maar onder het volk werkzaam was geweest. Sommigen gaven aan Maria's echtgenoot den naam van Jacob en Johannes.

Winckel.

Voor Kinderen.

DE KLOKKETOREN.

III.

Hooggezeten.

Nu moet ik, eer ik verder laat vertellen, den vrienden even verhalen hoe de zaken in Europa toen stonden. Anders begrijpen ze misschien niet wat verder volgt.

Ge moet dan weten dat er destijds in Oostenrijk een keizerin regeerde, die Maria Theresia heette. Zij kon het maar niet vergeten, dat Oostenrijk aan Pruisen Silesië had verloren, en trachtte dat terug te krijgen. Zij had daarbij tot bondgenooten keizerin Elizabeth van Rusland en den Saksischen keurvorst, die ook in den vorigen oorlog geleden had. Frankrijk wist zij mede te winnen.

Maar de koning van Pruisen, Frederik de Groote, zag het aankomen en begon den oorlog die zeven jaren zou duren. Hij rukte met zijn leger in Saksen, maakte zich meester van de hoofdstad Dresden en dwong het Saksische leger zich over te geven. Ook de Oostenrijkers werden geslagen.

Er werd ontzettend veel gevochten vier jaren lang. Toen, in 't jaar 1760, was de koning van Pruisen in 't eerst ongelukkig. Hij verscheen 2 Juli weer voor Dresden om dat te belegeren, doch ditmaal gelukte het hem niet er in te komen. De vrienden willen dien tijd, Juli 1760, wel onthouden, want juist daaruit valt veel te vertellen, gelijk we hooren zullen. Ik wil er alleen nog bijvoegen, dat na veel strijd in 1763 te Hubertsburg vrede werd gesloten, waarbij ieder behield wat hij vóór den oorlog had bezeten. Er was dus met al het bloedvergieten niets gewonnen, ook na zeven jaar krijg.

En nu geven we weder onzen verteller het woord.

De stad Dresden, onze schoone hoofdstad, zag er nu veertig jaar of zoo geleden, niet volkomen uit als thans. Vooral kan dat gezegd worden van de Kruiskerk, die er nu geheel anders uitziet dan vroeger.